

J A A R B O E K
VAN HET
KONINKLIJK NEDERLANDSCH GENOOTSCHAP
VOOR
MUNT- EN PENNINGKUNDE

ONDER DE ZINSPREUK

„Concordia res parvae crescunt”

TE

AMSTERDAM

Commissie van Redactie:

Dr. W. F. BAX (Amsterdam).

Dr. H. ENNO VAN GELDER (Voorburg).

Dr. J. W. A. VAN HENGEL (Utrecht).

Dr. A. N. ZADOKS-JOSEPHUS JITTA (Amsterdam).

XXXVIII 1951

AMSTERDAM

UITGAVE VAN HET GENOOTSCHAP

1951

DE BEGRAFENISPENNING VAN HET WIJNKOPERS- GILDE TE AMSTERDAM

door

DR. D. A. WITTOP KONING

Toen de magistraat van Amsterdam op 30 Januari 1621 een ordonnantie ¹⁾ uitvaardigde waarbij de confrerie der wijnkopers wordt ingesteld en geregeld, ontbrak in deze keur natuurlijk ook niet het artikel waarbij de gildebroeders verplicht werden de begrafenis van een gildebroeder bij te wonen

Art. 21 luidt namelijk: „Dat alle wijnkopers, die onder de voors. confrerie zullen resorteren, gehouden zullen zijn mede te begraefenisse te gaan soo wanneer iemant van henne medebroeders ofte desselfs huysvrouwe zal zijn overleden, op de boete van den gebreeckigen in de somme van 12 stuyvers”.

Ter contrôle van de opkomst werden, evenals bij vele andere gilden, penningen vervaardigd, die door de bode rondgebracht werden en ter begrafenis ingeleverd.

De voorzijde van deze zilveren penning vertoont een doods-
hoofd op 2 gekruiste beenderen, waaronder op een schildje:
Disce Mori; de keerzijde een wijnbeker, waarboven een druiventros met ranken en bladeren, daaronder 1621. Op de brede rand werden de namen gegraveerd.

Het jaartal op de penning geeft dus reeds houvast en inderdaad geven de rekeningen op 30 Febr. 1620 de volgende post:
„betaelt door Dirck van Dans (wijnkoper) voor een silvere model van de begraffenispenninck volgens die quitantie van
Albert Frijlinck f 12:—:—

Het model is dus gemaakt door *Albert Frijlinck* zilversmid te Amsterdam. Het enige, wat verder van hem bekend is, is een

verklaring van 5 Aug. 1631²⁾ te samen met Cornelis Jacobsz van der Laan en Jeptha ter Hoor allen goudsmeden, ten verzoeke van Pieter Jansz Flensburch emalieerder, dat deze laatste „de inventeur geweest is binnen deser stede van 't amaliëren op cooper en dat 't selve hantwerck mede geleert hebben Claes Jansz Lichthart, Pieter Schut, Wouter Muller, Gillis Cartois en Jeptha ter Hoor”.

Volgens deze acte is hij dan 36 jaar oud en zou dus in 1595 geboren zijn. Is Frijlinck (Vrelingh) dus de ontwerper, hij heeft het eerste stel niet gemaakt. De rekeningen zeggen namelijk op 4 Jan. 1622:

„aan Jacob Stevenssen is betaalt door Dirck van Dans op reeckeningh van de silvere penning f 4:14:—
en

„voor 40 swaere ryalen van achten door hem geleverd aen Jacob Stevenssen ten behoeve van de silvere begraffenispenningen van te maecten als blijktt bij sijn cedulli f 10:—:—
dan

„aen Reynier van Bueren (wijnkoper) betaelt 45 gulden voór 18 realen van achten bij hem geleverd aen Jacob Stevenssen om die silvere begraffenispenningen aff te maecten blijkende sijn reeckeningh f 45:—:—

Jacob Stevenssen maakte dus uit 58 realen van achten ofwel Spaanse matten een aantal van deze penningen. Aangezien deze ongeveer het halve gewicht van een reaal hebben zal hij deze opgesmolten hebben en hieruit ruim honderd penningen gegoten hebben.

Van Jacob Stevensz. weten wij volgens mededeling van de Heer Citroen dat hij in 1604 door de magistraat gerechtigd was goud en zilver te gieten volgens het allooï van de stad. Hij woonde in 1631 aan de overzijde van de Nes temidden van zilversmeden als Lutma en van der Hoeven.

82 van deze penningen werden door Albert Frylinck gesneden (d.w.z. de namen werden erin gegraveerd) en schoongemaakt à 2 stuiver per stuk en vervolgens opgeborgen in een koker die op

10 Sept. 1622 door Mattijs Bogaert cokërmaecker geleverd wordt voor f 6:—:—

Verschillende malen werd het aantal penningen uitgebreid: 20 Juni 1626 levert Albert Frilink 21 nieuwe penningen voor f 38,— en op 14 Juli 1631 nogmaals 24 stuks voor f 42:13:8.

Inmiddels had op 10 Aug. 1630 *Gydeon Marttens* zilversmid 12 penningen geleverd voor f 22:6:—, vervolgens op 17 Oct. 1637 nog „verscheyde” (ongeveer 10 penningen voor f 19:5:—). Op 9 Jan. 1638 weer 6 stuks voor f 10:19:8 en op 28 Aug van dat jaar 3 stuks voor f 5:18:—.

Op 1 Dec. 1640 ontvangt Gideon Martens silversmit voor het maken, fatsoen en sniden van 13 sulvere begraeffenis penninghen, waerop hem 5 oude penninghen gelanckt bunnan f 21:7:—

Hij zal dus toen wel een nieuwe stempel (fatsoen) gemaakt hebben en kreeg 5 exemplaren als oud zilver in betaling. Op 4 Oct. 1643 levert hij nogmaals voor f 4:10:— (dus waarschijnlijk 2 stuks). Gideon Marttens woonde in 1631 in de Kerksteeg. Hij huwde in 1609 en was toen 27 jaar oud, dus geboren in 1582.

Tenslotte levert op 24 Juni 1645 een derde zilversmid namelijk *Louwerens Jans* 22 penningen voor f 44,—. Deze werd geboren in 1598 en overlijdt omstreeks 1657.

Tellen we deze aantallen op dan zijn er ongeveer 215 penningen aangemaakt waarvan er 5 in 1640 ingeleverd werden.

Vele malen komen posten voor voor het ingraven van de namen. In 1636 wordt hier weer een andere zilversmid, namelijk *Schalck* voor ingeschakeld. Cornelis Symonsz Schalck werd geboren in 1599 en overleed ± 1636 Uiteraard worden de oude namen herhaaldelijk door nieuwe vervangen zoals blijkt uit een post als op 23 Aug. 1636:

„Aen Gideon Marttens silversmidt betaalt van datt hij vijff silvere begraffenispenninge de oude naemen uitgedaen ende wederom nieuwe naemen daer opgesneden heeft f 1:10:—

Eenmaal slechts wordt een naam genoemd namelijk op 4 Oct. 1636

„voor datt hij op eene penningh de naem zoodaer op stontt

uittgedaen en wederom den naem van *Pieter Menschaett* op gesneden heeft.

Doordat de namen veranderd werden vinden we op de bewaarde exemplaren de namen van wijnkopers uit later tijd. De volgende namen zijn bekend: Cornelis Bennebroek, David Dorville, Gillis d'Orville, Jan Weerts, Lucas Bols, Bruno Spanceerder, Johannis van Drogenhorst de jonge en Johannes van Drogenhorst, Marinus Faber, David Valck, Willem Hendricksz, Guert Janse Marckman, Jacob Hendrick Mayn en Anthony de Lange.

Dat er koperen exemplaren gemaakt zouden zijn zoals de catalogus R. W. P. de Vries van 16 Maart 1910 ons wil doen geloven blijkt nergens uit.

¹⁾ Dr. J. G. van Dillen, *Bedrijfsleven en Gildewezen te Amsterdam*, II, p. 390.

²⁾ Id. II, p. 770.